

800 év horvát-magyar hagyatéka

„*Ars et Virtus. Horvátország – Magyarország. 800 év közös kulturális öröksége*” – ez a teljes és hivatalos elnevezése annak a nagyszabású kiállításnak, melyet a zágrábi Galerija Klovičevi Dvori szeptember 24. és november 22. között mutat be. A folytatás a Magyar Nemzeti Múzeumban december 16-tól március 15-ig tart majd. Az összesen 308 műtárgyból 106 magyart kilenc hazai közgyűjtemény kölcsönzött. A horvát főváros kiállításával párhuzamosan az MNM honlapján, az intézmény reprezentív tereiben (Kupola- és Díszterem, Kandallótermek) egy virtuális, hatvan műtárgyat bemutató válogatás is megtekinthető. Ezeket részben időrendben, részben témák szerint csoportosítva, nyolc blokkban láthatjuk, tetszés szerint választva magyar, angol vagy horvát szövegkísérettel. Mi most ebben az online változatban tallózunk.

Dmitar Zvonimir horvát király 1089-ben bekövetkezett halálakor özvegye, Árpád-házi Ilona, I. Béla magyar király leánya – a horvát előkelőségek egy részének támogatásával bátyját, egyben az elhunyt király sógorát Szent László magyar királyt hívta be az országba. A magyar uralkodó hadsereggel érkezett meg horvát földre, dinasztikus jogainak érvényesítésére. Az első kép a világhálón Zvonimir és Ilona esküvőjét idézi fel, a müncheni akadémián végzett Mato Celestin Medović horvát festőművész 1907-ben készült nagyméretű alkotásával. Egy másik, barokk képen Ilona halálos ágyán Szent Lászlóra testálja a horvát királyságot. Ezt Gioacchino Pizzoli festette 1700-ban a bolognai Collegium Illyricum-Hungaricum dísztermének mennyezetére. (Az intézményt 1533-ban Szondi Pál zágrábi segédpüspök alapította a nemesi származású magyar és horvát papnövényedékek képzésére.) A boltozat sarkain magyar és horvát pártfogó szentek láthatók, így Szent István és fia, Imre herceg a „Dux Slavoniae” felirattal, vagyis Szlavónia hercege címmel.

Meghatározó esemény volt Könyves Kálmán 1102-es megkoronázása, amellyel létrejött a nyolcszáz évig fennállott horvát-magyar perszonálunió. A reneszánsz korában az itáliai humanizmus erőteljesen hatott mindkét ország területén, már csak a földrajzi közelség miatt is. Mátyás király visegrádi palotájának vörös márvány szökőkútjából a bájos puttó-fej, vagy az esztergomi bazilika Bakócz-kápolnája és Szegedi Lukács síremléke is erre emlékeztet. Szegedi 1500-ban lett zágrábi püspök. Giovanni Fiorentino 1510-ben az Esztergomhoz közeli Gerecséről való vörös mészkőből faragta azokat a töredékeket, amelyeket épen maradt portréjával együtt jelenleg a zágrábi Horvát Történelmi Múzeum gyűjteményének része.

A zágrábi székesegyház már a XII. század végétől őrzi Szent István király – az egyházmegye patrónusa – koponya-ereklyéjét, amelyet a főoltár aranyozott mellszobrában tartottak. Az 1593-as sziszeki csata után a hermát beolvasztották, hogy a zsoldos katonákat kifizethessék. Ennek egyméteresnél is magasabb utódját ezüstből és aranyozott rézből 1635-ben készítette el a római Francesco Spagna pápai ötvös-



Gutkeled I. István báni dénárja (XIII. század második negyede) MNM Éremtár

műves, feltehetően Marnavics Tomkó János bosnyák püspök és zágrábi kanonok kezdeményezésére, aki a pápai állam illírüggyi referense is volt. Feljegyzései szerint a pápai tiarára emlékeztető fejdísz „a magyar angyali, apostoli Szent Korona” mintájára készült (jelenleg a Riznica Zagrabacke Katedrale tulajdona). E katedrális mellékszentélyében állt Johannes Eisenhardt 1690-ben olajjal és temperával 168x109 cm-es fatáblára festett oltárképe, melyen Szent László kelyhet és szentségmutatót ajándékoz Duhnak, Zágráb első püspökének. A kora újkorban a duális államközösség, a szoros kapcsolat a díszkiadású könyvek és érmék címerein, domborműves portréin is minduntalan tükröződött.

Külön fejezet a mindkét országban szerteágazó rokonságú, kettős hazafias kötődésű Zrinski-Zrínyi főnemesi família nemzedékeinek ismertetése. Zrínyi Péter az adriai Quarnero-öböl partján 1650-53 között építtette reneszánsz stílusban négy saroktoronyos fellegvárát. A portoréi Újvár (ma Nova Kraljevica) melletti kastély a korabeli források szerint márvány padlókkal, ajtó- és kandallókeretekkel épült, falfülkéit pedig történelmi személyiségek mellszobrai díszítették. A tenger felől, madártávlatból ábrázolt külsejét egy régi postai levelezőlap idézi, a Zágrábi Művészeti és Iparművészeti Múzeum jóvoltából. Oton Iveković horvát festőművész a múlt század fordulóján a Zrínyi testvérpár (Miklós és Péter) életéből vett jelenetek megörökítésének szentelte egész akadémikus munkásságát. Több változatban is elkészítette Zrínyi Péter és hitvese, Frangepán Katalin búcsúját a kastély-



Römler & Jonas: Fiume, Magyarország egykori tengeri kikötőjének látképe (1910 k.) MNM Történeti Fényképtár

lépcső alján ölelkező párral, a havas udvaron lovakat nyergelő szolgálkkal, amint Zrínyi a végzetes, bécsúj-helyi bebörtönözéséhez és kivégezéséhez vezető útjára indul. Ennek 1901-es olaj-vászon eredetijét a zágrábi Horvát Történeti Múzeum őrzi, de olajnyomatban sokszorosított másolata országsszerte rendkívül népszerű lett, sok-sok otthon falát díszítette.

Az 1867-es osztrák-magyar kiegyezést és a kettős monarchiát többek között az eszéki (Osijek) születésű *Majláth Györgyné* (Prandau-Hilleprand Stefánia) Erzsébet királyné budavári koronázásán viselt magyaros díszruhája idézi. 1868-ban Magyarország és Horvátország alkotmányos viszonyának rendezésére is megtörtént, melynek értelmében egy államközösséget képeztek, ám ezen belül a horvátok külön felségterülettel bíró politikai nemzetet alkottak, saját országgyűléssel és belpolitikai önállósággal. A kiemelt jelentőségű Fiume, Magyarország egyetlen tengeri kikötője, a mindenkor magyar kormányzó fennhatósága alá került. Az Adria Magyar Királyi Tengerhajózási Rt. 1881-ben alakult, megtörve az osztrák Lloyd Rt. addigi egyeduralmát, megteremtve a hazai tengerhajózás alapjait. Első székháza a ma is álló Adria-palota Fiumében (ma Rijeka), jelenleg a Horvát Hajózási Társaság, a Jadrolinija központja. Az épületet tervezője és 1894-97 közötti kivitelezője *Freund Vilmos* volt. Az épület mindkét főhomlokzatát *Ligeti Vilmos* négy-négy szobra díszíti, címerében jelmondata „Hazádnak használj!”

A „boldog békeidők” gazdasági fellendülését a kiterjedt Habsburg-birodalomban az 1885-ös és az 1896-os reprezentatív budapesti kiállítások hirdették, előbbi nemzetközi részvétellel (Országos Általános Kiállítás – *a szerk.*), utóbbi kizárólag országos jelleggel az ezredévi ünnepek alkalmából. Horvát-Szlavónország mindkettőn önálló pavilonban képviseltette magát (a korabeli, nagyméretű, rendkívül mutatós plakátok már számos bemutatón szerepeltek, ezért eléggé közismertek). A kulturális részleget dr. *Iso Kršnjavi* politikus, történész, író mellett – akit 1895-ben háromnegyedes álló alakban, historizáló nemzeti díszruhában olajképen is megörökített – *Vlaho Bukovac* horvát festő szervezte. Engedjétek hozzám jönni a kisgyermekeket! (1888) című munkájának, amellyel a Párizsi Szalon egyik díját is elnyerte, *Munkácsy Mihály* Krisztus-trilógiája volt az ihletője. Budapestre *Dubravka* (1894) című vásznát hozta, amelyen Horvátország, Szlavónia és Dél-Dalmácia összetartozását szimbolizálta híres

történelmi személyiségek révén, akik Ragusa rektori árkádsora alatt *Ivan Gundulić* 1635 körül írt barokk mitológiai pásztorjátékát élvezik. A festmény érdekessége, hogy a nézőtéri erkélyen saját magát és baráti körét is megörökítette múlt századfordulós öltözetben. Az olajképet a magyar állam megvásárolta, jelenleg a Magyar Nemzeti Galéria tulajdona.

A tallózás végén utaljunk még Abbázia (ma Opatija) szerepére, amely a XIX. század végére a kiváló vasúti összeköttetés nyomán a Monarchia második legnépszerűbb üdülőhelyévé vált az osztrák és magyar arisztokraták meg az őket követő nagypolgárság köreiből. Közkezdveltségéből mindmáig nem veszített...

A két esztendő előkészületek nyomán mindkét oldalról több kurátor közreműködésével létrejött, két országra szóló rendezvénysorozatot tartalmazó katalógus kíséri, négyszáz oldalon huszonegy tanulmányal.

W. I.



Göttmann és Mérő, Monaszterly és Kuzmik Utódai: *Majláth Györgyné* díszruhája (1867 és 1896 k.) MNM Textilgyűjtemény